

Шрифт. Класифікаційні ознаки.

Класифікація шрифтів завжди була і понині залишається полем для дискусії. І не дивно, адже майже неможливо зробити класифікацію за якимось одним критерієм — конструктивними особливостями, історичним періодом чи контекстом їх використання.

На додачу до цього, формуючи актуальну систему класифікації шрифтів, корисно озиратись на суто практичну складову. Наприклад, зважати на системи класифікацій, що використовуються в онлайн-каталогах, з яких сучасним графічним та цифровим дизайнерам доводиться обирати шрифти.

В цій статті (та в цілому в курсі «Основи дизайну»), ми будемо спиратись на наступний поділ:

шрифти з зарубками,

шрифти без зарубок,

брусківі шрифти,

заголовкові шрифти,

рукописні шрифти.

Шрифти
з зарубками

Serif

Інші назви:

- Романські шрифти,
- Антиквенні шрифти,
- Антикви.

Назва англійською
мовою:

- Serif fonts.

Шрифти
без зарубок

Sans

Інші назви:

- Гротескні шрифти,
- Гротески,
- Рубані.

Назва англійською
мовою:

- Sans-serif.

Брусківі
шрифти

Slab

Інші назви:

- Механістичні,
- Єгипетські.

Назва англійською
мовою:

- Slab-serif.

Заголовкові
шрифти

FONT

Інші назви:

- Плакатні шрифти,
- Акцидентні шрифти,
- Декоративні шрифти.

Назва англійською
мовою:

- Display.

Рукописні
шрифти

Script

Інша назва:

- Каліграфічні шрифти.

Назва англійською
мовою:

- Script,
- Handwritten (іноді).

Шрифти з зарубками

Їх також називають *антиквенними шрифтами* або просто *антиквами*.

Ця варіація назви походить від латинського слова *antīqua*, тобто «стародавній».

Одні з перших шрифтів цього типу з’явилися ще в XV столітті. Але стародавніми вони називаються з іншої причини. Період появи цих шрифтів прийшовся на Раннє Відродження. В цей період пробуджувався інтерес до античності, і зокрема — серед писців та типографів.

Будова та зовнішній вигляд цих шрифтів чимало особливостей запозичили в римського маюскульного шрифту. Того, яким в Римській імперії висікались написи на храмах та пам’ятниках. Через таке походження цю групу шрифтів ще іноді називають *романськими*, тобто римськими.

Але на відміну від справжніх римських шрифтів, в антиквенних шрифтах з’явилися рядкові літери.

В період з XV по початок XIX століття більшість друкованих видань та плакатів створювались саме з використанням антиквенних шрифтів. Їх будова протягом століть зазнавала певні зміни — в міру розвитку друкарських технологій та через зміну актуальної моди — але загальні конструктивні принципи зберігались.

Різновиди	Шрифти старого стилю	Перехідна антиква	Нова антиква
Представники	Centaur Golden Type Garamond	Baskerville Caledonia Times Roman	Bodoni Didot Fenice
Коли з’явилися	XV століття	XVIII століття	XVIII століття

Шрифти без зарубок

Тривалий час зарубки в шрифтах були технічною необхідністю. При висіченні написів на камені без них було майже неможливо уникнути розтріскувань, а при писанні пером — розтікань чорнил.

Але в міру розвитку друкарської справи, вдосконалення друкарських станків та технології виготовлення паперу, зарубки перестали бути справжньою необхідністю. З часом вони перетворились на своєрідний рудиментарний елемент будови шрифту та виконували радше декоративну функцію.

При цьому, оскільки більша частина написів складалась саме зі шрифтів із зарубками, позбавлений від них шрифт, був майже приречений виділятися на їх фоні.

Вважається, що одним з перших шрифтів цієї групи став Єгипетський шрифт Кезлона (англ. Caslon's Egyptian), створений Вільямом Кезлоном IV на початку XIX століття.

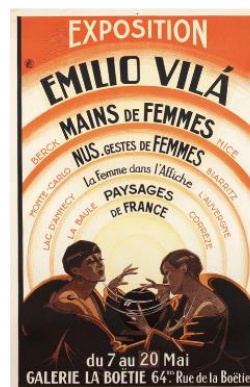

Тоді новий шрифт прийняли погано. Його називали «гротескним» та «ГОТИЧНИМ».

Саме слово «гротеск» походить від французького слова *grotesque*, яке можна перекласти як «чудернацький», тож в ній відбиваються одночасно декілька сенсів: незвичність будови шрифту відносно традиційної та здатність шрифту привертати увагу своїм виглядом.

Власне, певний час саме з метою привернення уваги набрані цим шрифтом написи і використовувались — в заголовках, плакатах, рекламі. Але з часом гротескні шрифти почали використовуватись і в якості основних при верстці книг.

В XX столітті шрифти цієї групи набули більшого поширення і почали поступово сприйматись як більш сучасні, відповідні епосі. У своїй роботі «Нова типографія», що була вперше видана в 1928 році, Ян Чіхольд навіть писав: *«З усіх шрифтів минулого духу нашого часу найліпше відповідають так званий гротеск або рубаний шрифт.»*

Певно, це твердження є справедливим і сьогодні. Розвиток гротескних шрифтів продовжився після публікації «Нової типографії» (і певною мірою, під впливом цієї книги). Якщо перші гротески наслідували деякі конструктивні особливості антиків, то з плином часу їх будова ставала все більш автентичною, самостійною, актуальною. Тепер ці шрифти часто використовуються в логотипах, навігації, інтерфейсах мобільних застосунків.

Різновиди	Старі гротески	Геометричні гротески	Гуманістичні гротески	Нові гротески
Представники	Franklin Gothic Grotesque	AvantGarde Gothic Futura	Frutiger Lucida Sans Gill Sans	Helvetica Univers
Коли з'явилися	Перша половина XIX століття	1930-і роки	1920-і роки	1950-і роки

Брускові шрифти

Інша назва брускових шрифтів — єгипетські.

Як і у випадку з антиквенними шрифтами, назва тут дещо оманлива. В будові єгипетських шрифтів немає нічого єгипетського. Просто період їх появи збігається з періодом захоплення давньоєгипетською культурою, що спалахнув з новою силою після єгипетського походу Наполеона в період з 1798 по 1801 рік.

Існує гіпотеза, відповідно до якої форма перших брускових шрифтів була подібна до шрифту іменних написів французьких кораблів, що брали участь у цій кампанії. Правда це чи лише здогадка, тепер вже важко визначити, але вплив захоплення Єгиптом позначився, зокрема, на назвах деяких брускових шрифтів — «Каїр» (Cairo), «Карнак» (Karnak) та «Мемфіс» (Memfis).

Брускові шрифти можна було б віднести до групи шрифтів із зарубками, але їх форма була суттєво відмінною від зарубок антиквенних шрифтів.

В антикві зарубки мали другорядну роль стосовно основних штрихів, що підкреслювалось їх тонким нарисом. А от в брускових шрифтах зарубки та основні штрихи були врівноважені. А в деяких підгрупах брускових шрифтів, — їх ще називають італійськими брусковими шрифтами, — вони навіть були товстішими, ніж стем (таку особливість будови у шрифтах ще називають зворотним контрастом, про те, що таке контраст шрифту ми докладніше розповімо в наступному матеріалі).

SHERIFF PRESLEY SLAB REVERSE

Перші брускові шрифти з'явилися як спосіб виділяти окремі написи, адже через власну форму вони виглядали більш помітно в заголовках, на вивісках, плакатах, вітринах та у рекламі. Втім згодом стали з'являтися модифікації брускових шрифтів, якими можна було комфортно набирати значні масиви текстів.

Їх безумовною перевагою було те, що вони добре зчитувалися майже в будь-якому масштабі, і через виразні зарубки робили й набрані ними тексти більш виразними. Через таку якість, зокрема, їх використовували для друкарських машинок, а згодом і для редакторів програмного коду.

І хоч в брускових шрифтів була менш тривала історія, ніж в антиквенних, вони теж пройшли власну еволюцію, і форма цього типу шрифтів змінювалась з часом.

Різновиди	Антиквенні брускові шрифти	Кларендонівські (похідні від шрифту «Кларендон»)	Італійські брускові шрифти (французький «Кларендон»)	Друкарські брускові шрифти	Геометричні брускові шрифти	Гуманістичні брускові шрифти (створені на основі гуманістичних гротесків)
Представники	Antique	Clarendon Egyptienne	French Clarendon SHERIFF	Courier Prestige Elite	Rockwell Memfis	ITC Officina Serif
Коли з'явилися	Перша половина XIX століття	Орієнтовно в 1820-х рр. в Англії	Перша половина XIX століття	Друга половина XIX століття	Орієнтовно в 1920-1930х рр.	Друга половина XX століття

Заголовкові шрифти

Ще одна група шрифтів — так звані **заголовкові** (їх також називають **плакатні** або **декоративні шрифти**). Ця група дещо відмінна від попередніх, головним чином тому, що об'єднує шрифти не за конструктивним принципом, а за призначенням.

Заголовковими називали шрифти, що мали використовуватись у великому розмірі — власне, в якості газетних чи журнальних заголовків, для вивісок, на плакатах чи рекламних білбордах.

Ще одна їх назва — **акцидентні шрифти**. Вона походить від слова **акциденція**, яким називали малі наборні форми — візитівки, обкладинки книг та рекламні макети.

Звісно, такий контекст використання певним чином впливав і на будову. Часто у заголовкових шрифтів були товстіші основні штрихи та в цілому більш виразний нарис.

REFORMERS

OF

DENBIGHSHIRE!

Your favorite Candidate,

MYDDELTON BIDDULPH,
OF CHIRK CASTLE,

*Will personally wait upon you in a very
few days.*

**Let the Cas.le---the County---and the Cause---
be again united.**

WREXHAM: July 1st, 1837.

PRINTED AT THE ALBION PRESS, BY RICHARD HUGHES, CHURCH-STREET, WREXHAM.

Перші подібні шрифти, що з'явилися в XVIII столітті, виготовлялись більшими кеглями чи взагалі — окремими друкарськими формами. Піонерами в створенні заголовкових шрифтів вважаються англійські друкарі, такі як Томас Котрелл та Вільям Кезлон II.

Але розмір та виразний нарис повною мірою не описують принципів приналежності шрифтів до групи заголовкових. Деякої додаткової плутанини додає ще й те, що шрифти інших груп часто можна знайти в каталогах в якості одночасно заголовкових і, скажімо, брускових.

Це легко пояснити. Річ у тому, що брускові шрифти на момент своєї появи використовувались саме в якості заголовкових. Подібна ситуація можлива і з гротескними, і з рукописними шрифтами: значна їх частина може використовуватись в цій якості.

Разом із тим, до заголовкових шрифтів відносяться не лише шрифти інших груп, що органічно сприймаються в рекламі, заголовках чи на

вивісках. В багатьох ситуаціях перед написами заголовковими шрифтами стоїть умова мати більш виразну естетику, ніж решта написів. Тому вони можуть бути наділені й додатковими декоративними рисами:

Через це заголовкові шрифти ще іноді називають *декоративними*.

Ступінь декоративності може бути незначним — наприклад, це можуть бути дрібні модифікації базового нарису.

А може бути сильно вираженим, настільки, що плакатний шрифт майже перетворюється на ілюстрацію.

Рукописні шрифти

Остання група шрифтів, які ми розглянемо, — *рукописні*, точніше, такі, що *відтворюють* рукописні нариси. Іноді їх ще називають каліграфічними шрифтами.

Сьогодні ці шрифти здебільшого використовуються в декоративному контексті або в якості заголовкових, адже в більшості випадків сприймати значний обсяг текстів в такому нарисі некомфортно.

Але хоч ми й розглядаємо групу рукописних шрифтів останніми насправді перша друкована «Біблія» Гутенберга була створена саме рукописним шрифтом, що мав назву «Текстура».

Часто рукописні шрифти поділяють на **формальні** та **казуальні**.

Формальними називають рукописні шрифти, засновані на формі літер, характерних для каліграфів XVII та XVIII століть, таких як Джордж Бікхем, Джордж Шеллі та Джордж Снелл.

Нарис цих шрифтів нагадує письмо пером. Одним із перших шрифтів такого типу є Union Pearl, також до нього відносяться Kuenstler Script, Palace Script, Propisi.

Такі шрифти часто використовувались для запрошень (наприклад, на весілля) та грамот. Та й тепер теж використовуються.

Шрифти казуального типу мають більш вільний нарис. Певною мірою, можна сказати, що вони мають настільки ж довільну і норовливу форму, як і наш власний почерк.

Тривалий час шрифтів цього підтипу існувало не так вже й багато, адже до XX століття процес їх створення був технологічно складним. Але з появою

Diploma
award

фотокомпозиції в 1950-х роках, а пізніше і з появою цифрових редакторів шрифтів їх створення значно спростилося, і число казуальних рукописних шрифтів, відповідно, суттєво збільшилось.

До представників даного сімейства шрифтів можна віднести Brush Script, Decor, Kaufmann, Art Script, Corrida, Freestyle, Kaliakra, Parsek, Mistral.

Серед українських шрифтів цього типу можна виділити, наприклад, шрифт «Кобзар», створений дизайнерами Дмитром Растворцевим, Лук'яном Турецьким та Генадієм Заречником та заснований на почерку Тараса Григоровича Шевченка.

Важливо зауважити

Часто один і той самий шрифт за формальними ознаками може належати як мінімум до двох з описаних в нашому матеріалі груп.

Існують численні альтернативні класифікації шрифтів:

класифікація шрифтів відповідно до ГОСТ 3489.1-71,

класифікація Максиміліана Вокса,

класифікація компанії Паратайп,

класифікація відповідно до німецького індустріального стандарту (DIN).

Тож дана класифікація не має сприйматись як така, що претендує на однозначний і єдино можливий поділ на групи. Але така класифікація допоможе вам краще орієнтуватись у деяких каталогах шрифтів, коли перед вами стане задача підбору одного чи декількох шрифтів до вашого проєкту.

Джерело інформації за посиланням:

<https://cases.media/article/anatomy-shriftu-ch-2-klasifikaciya-shriftiv>